

Ärende: VN/25525/2023

Utkast till statsrådets principbeslut om nationellt program för att främja demokrati och deltagande (demokratiprogram)

Utlåtandet av remissinstansen

Följebrev till utlåtandet och/eller allmänna kommentarer om hela utkastet till principbeslut.

Nationellt program för att främja demokrati och deltagande

Folktingets lagstadgade uppgift är att bevaka den svenskspråkiga befolkningens språkliga, samhälleliga och kulturella intressen (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003). Folktinget följer med att de språkliga rättigheterna tillgodoses vid handläggningen av ärenden i domstolar och andra myndigheter.

I utlåtandet tar Folktinget upp främst frågor som berör Folktingets lagstadgade uppgift.

Förtroendet för rättsstaten (lägesbild och 3.6)

Till demokratin hör att enskilda personer har rätt att ta del i och påverka samhällets och livsmiljöns utveckling. Det allmänna ska främja möjligheterna att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller enskilda personer.

Säkerställandet av de språkliga rättigheterna är en förutsättning för att andra grundläggande rättigheter ska kunna förverkligas, såsom de demokratiska rättigheterna. Det allmänna ska se till att de grundläggande rättigheterna tillgodoses.

I en fungerande rättsstat och demokrati ska medborgarna kunna lita på att lagar och bestämmelser efterföljs. Trots uttryckliga garantier för svenska och finska språkets likställighet i lagstiftningen finns en diskrepans mellan lag och verklighet, när det gäller förverkligandet av den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter. Detta är fallet på många håll inom de tvåspråkiga regionerna och gäller både statliga, regionala och lokala myndigheters service.

Ett problem är avsaknaden av sanktioner, när en myndighet bryter mot språklagens bestämmelser.

I nationalspråksstrategin från år 2021 varnas det för att svenska språket håller på att försvinna som förvaltningspråk. En orsak är att administrativa områden har förstörats, och en följd av det är att majoritetsspråket i dag är finska inom alla statliga administrativa områden. Kunskaperna i svenska har allmänt taget sjunkit sedan svenska språket blev frivilligt i studentexamen år 2005. Enligt en utredning som justitieministeriet gjorde år 2023 är endast 3,7 procent av de statligt anställda svenskspråkiga. Det är alltså väldigt viktigt att myndigheterna organiserar sin verksamhet så att de språkliga rättigheterna de facto förverkligas för både finsk- och svenskspråkiga. Det sker inte av sig självt utan kräver styrning av verksamheten och språkplanering.

Folktinget föreslår att begreppet språkplanering tas in i statsrådets nationella program för främjande av demokrati och delaktighet. Folktinget anser att tvåspråkiga myndigheter bör åläggas en skyldighet att införa modeller för språkplanering och språkkonsekvensutredningar i sin verksamhet. Genom att kombinera den svenskspråkiga kunden med den svenskkunniga personalen är det möjligt att upprätthålla svenskspråkiga servicekedjor. Genom att myndigheten uppgör kunskapsprofiler på personalen och utvecklar AI-verktyg där språket ingår som en faktor, finns det goda möjligheter att tillgodose svenskspråkiga personers grundläggande språkliga rättigheter.

Ekonomiska inbesparingars inverkan på grundläggande språkliga rättigheter (lägesbild och 3.6)

Folktinget har noterat att myndigheternas kunskaper om språklagen har försvagats. Särskilt nu, då statsekonomin stramas åt, är det viktigt att språkkonsekvensutredningar görs och att myndigheterna och beslutsfattarna respekterar grundlagen och språklagstiftningen och känner till att de språkliga rättigheterna är grundläggande rättigheter. Det innebär även att ekonomiska inbesparingar inte får drabba den svenskspråkiga befolkningen hårdare än den finskspråkiga befolkningen, då beslut om inbesparingar fattas. Folktinget föreslår att konsekvensutredningar om hur ekonomiska och administrativa beslut påverkar befolkningens språkliga rättigheter tas med i demokratiprogrammet.

Delaktighet i samhället (3.2-3.4)

Demokratiprogrammet lyfter upp viktiga målsättningar om att stärka en kultur av god diskussion genom att utveckla sätt att utbyta åsikter i samhället. Hörande av unga bör vara en naturlig och systematisk del av en god beredning. Folktinget påpekar att det är viktigt att dialogmetoder planeras så att olika språkgrupper känner sig välkomna och kan delta i dialogerna på sitt eget språk. I arbetet med att stärka barns och ungas deltagande och delaktighet och mediefostran bör man från början planera verksamheten likvärdigt på båda nationalspråken. Det är också väsentligt att demokratifostran utöver i hemmen och generellt i samhället ges i skolor och läroanstalter. Därtill bör demokrati- och människorättsfostran ingå i utbildningen och fortbildningen av lärare samt i utbildningen av journalister.

Närdemokratin och lokalförvaltningen (3.5)

I takt med att den kulturella diversiteten ökar i samhället som en följd av en växande invandring har myndigheterna ett särskilt ansvar för att stödja integration av invandrare på båda nationalspråken. För närvarande integreras nästan alla invandrare på finska, ofta för att myndigheterna inte ger invandrarna information om den svenskspråkiga integrationsvägen. För att svenska språket ska

bevaras som ett livskraftigt språk i samhällets alla funktioner är det viktigt att en del av invandrarna integreras på svenska. Regeringen har ställt som mål att 5–10 procent av invandrarna ska integreras på svenska. Folktinget anser att frågan om språkval i integrationsprocessen har en direkt beröring med demokratipolitiken och olika befolkningsgruppers inflytande. Om andelen svenskspråkiga minskar som en följd av att få invandrare integreras på svenska kan detta på längre sikt ha negativa effekter för Finlands tvåspråkighet.

I nuläget finns det stora utmaningar med tillgången till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster i Finland. Skillnaden är stor mellan de olika delarna av Svenskfinland. Bristerna i tillgången till svenskspråkiga vårdtjänster finns på både basnivå och på specialiserad nivå. Utredningar visar att bristerna är störst i områden där den svenskspråkiga befolkningens proportionella andel är liten, trots att antalet svenskspråkiga personer är stort. Bristerna i tillgången till svenskspråkig service inom social- och hälsovården påtalas även av Europarådet i dess granskningar av hur Finland uppfyller sina åtaganden i den europeiska stadgan för landsdels- och minoritetsspråk. Europarådets ministerkommitté har vid flera tillfällen gett rekommendationer om att Finland skyndsamt bör vidta åtgärder för att säkra tillgången till social- och hälsovårdstjänster på svenska.

I samband med social- och hälsovårdsreformen inrättades nationalspråksnämnder i de tvåspråkiga välfärdsområdena för att stärka den mindre språkgruppens delaktighet och påverkningsmöjligheter. Folktinget anser att nationalspråksnämndernas betydelse är viktig, även om nämnderna fortfarande söker sin roll. Folktinget föreslår att social- och hälsovårdsministeriet utför en utvärdering av nationalspråksnämndernas verksamhet inom de närmaste åren. Det är viktigt att tillräckliga resurser reserveras för nationalspråksnämndernas arbete, så att nämndernas lagstadgade uppgifter kan förverkligas i de tvåspråkiga välfärdsområdena.

KAPITEL 3.1 Vi främjar valdeltagandet

Allmänna kommentarer

-

Målsatt riktlinje 1: Vi söker metoder för att öka valdeltagandet särskilt bland unga smat för att jämna ut skillnaderna i valdeltagande mellan befolkningsgrupper och regioner och stoppa differentieringen.

Om samhället generellt via sina handlingar visar att unga får både utrymme och verkliga påverkningsmöjligheter växer också deras intresse att ställa sig till förfogande i allmänna val. Röstningsställen ska placeras där de unga rör sig. Valinformationen ska vara tydlig och lätt att förstå, och i ett inkluderande samhälle finns informationen förutom på nationalspråken även på andra språk som många invånare i regionen använder.

Viktiga åtgärder:

- **förståelig och tillgänglig valinformation och valkommunikation,**
- **att säkerställa att röstningsställena är tillgängliga,**
- **att uppmuntra kommunerna att höra unga och beakta olika åldersgrupper vid placeringen av röstningsställen,**

- att samarbeta med civilsamhällesorganisationer och andra viktiga berörda grupper, i synnerhet för att nå unga vuxna som röstar för första gången och röstberättigade som är i svagare ställning än andra.

-

Målsatt riktlinje 2: Vi ökar barns och ungas möjligheter att få information om betydelsen av fria val och att öva på att rösta.

Innehållet i demokratifostran inom bildningen bör definieras noggrannare. Att ordna skuggval är ett effektivt sätt att främja inställningen till demokratiska val. Tröskeln att delta i verkliga val, när rösträttsåldern är uppnådd, blir lägre när röstningsprocessen redan är känd.

Viktiga åtgärder:

- samarbete och dialog mellan statsrådet, välfärdsområdena och kommunerna, biblioteken, skolorna, läroanstalterna och aktörer inom tredje sektorn,
- att i de kanaler där barn och unga tillbringar sin tid, och som en del av demokratifostran, producera barn- och ungdomsvänlig, tillgänglig, förståelig och partipolitiskt neutral information och kommunikation om val, uppgifter på olika förvaltningsnivåer, partiernas värderingar och röstning.

-

KAPITEL 3.2 Vi stärker barns och ungas delaktighet

Allmänna kommentarer

-

Målsatt riktlinje 3: Vi stärker ungdomsfullmäktiges ställning i kommunerna och välfärdsområdena samt stärker samarbetet och växelverkan med andra organ som företräder barn och unga, såsom elev- och studentskåror, och med aktörer som arbetar med barn och unga i utsatt ställning.

För att uppnå målsättningen behöver den personal/de aktörer som berörs få instruktioner eller handledning för att framgångsrikt kunna handha sin uppgift. Folktinget betonar att instruktioner och handledning måste finnas tillgängliga likvärdigt på finska och svenska.

Viktiga åtgärder:

- att utvärdera hur kommunallagen och lagen om välfärdsområden fungerar i fråga om bestämmelserna som gäller ungdomsfullmäktige,
- att stödja och utbilda personalen i kommuner och välfärdsområden och på skolor och läroanstalter, såväl inom den allmänbildande utbildningen som inom yrkesutbildningen.

-

Målsatt riktlinje 4: Vi stärker barn- och ungdomsvänligt deltagande och hörande i frågor som gäller dem själva.

För att framgångsrikt kunna genomföra målsättningen behöver ansvariga tjänsteinnehavare stöd i form av utbildning, instruktioner och exempel på lyckade modeller. Folktinget betonar att utbildningen måste finnas tillgänglig likvärdigt på finska och svenska.

Viktiga åtgärder:

- att betydelsen av barns och ungas delaktighet och av hörandet av barn och unga betonas i utvecklingen av en öppen lagberedningsprocess,
- att stödja tjänsteinnehavarna och öka deras kunskaper i hörande och interaktion,
- att vid beredning och beslutsfattande effektivare utnyttja befintliga strukturer för barns och ungas delaktighet och för hörandet av barn och unga,
- att samla och sprida god praxis,
- att utveckla utvärderingen, mätningen och uppföljningen av effekterna av åtgärderna för delaktighet och hörande samt att informera berörda grupper om resultaten av delaktigheten.

-

KAPITEL 3.3 Vi utvecklar god praxis inom demokrati- och människorättsfostran

Allmänna kommentarer

Demokrati- och människorättsfostran samt medieläskunnighet bör ingå i såväl lärarutbildningen som i fortbildningen av lärare.

Målsatt riktlinje 5: Vi stärker kontinuiteten i demokrati- och människorättsfostran mellan olika skolstadier, från småbarnspedagogiken till andra stadier, och intensifierar på nationell nivå samarbetet, samordningen och uppföljningen i fråga om demokrati- och människorättsfostran.

För demokrati- och människorättsfostran behövs styrning och noggrannare riktlinjer för ämnet/temat.

Viktiga åtgärder:

- att förbättra samordningen och uppföljningen av den nationella utvecklingen av demokrati- och människorättsfostran i samarbete och växelverkan med centrala aktörer, såsom Lärarutbildningsforumet, universitet och högskolor, Utbildningsstyrelsen och aktörer inom det fria bildningsarbetet,
- att ta fram mätbara uppföljningsdata om hur de mål för lärandet som ställts upp i grunderna för läroplanen och examensgrunderna i fråga om demokrati- och människorättsfostran fullföljs inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet.

-

Målsatt riktlinje 6: Vi förbättrar nationells kvaliteten på och tillgången till god praxis, undervisningsmaterial och undervisningsmetoder när det gäller demokrati- och människorättsfostran.

Folktinget påminner om att eventuellt undervisningsmaterial bör produceras samtidigt och vara lika omfattande på finska och svenska.

Viktiga åtgärder:

- att skala upp och nationellt sprida befintlig god praxis och befintliga metoder och material av god kvalitet inom undervisningen från småbarnspedagogiken till andra stadiet,
- att ta fram alternativ och lösningar för det praktiska genomförandet av demokrati- och människorättsfostran i samarbete och växelverkan med centrala berörda grupper, såsom aktörer inom tredje sektorn, vuxna och andra aktörer i närmiljön.

-

Målsatt riktlinje 7: Vi stärker kunskaperna och färdigheterna i fråga om demokrati hos personer som deltar i civiltjänstutbildning, integrationsutbildning, flerspråkig samhällsorientering och beväringstjänst.

Riktlinjen omfattar personer som deltar i civiltjänstutbildning, integrationsutbildning, flerspråkig samhällsorientering och beväringstjänst. Folktinget betonar det viktiga i att demokratikunskaperna och -färdigheterna stärks hos barn/elever/studerande under hela utbildningsstigen med början från småbarnspedagogiken till tredje stadiet.

Viktiga åtgärder:

- att granska läroplanerna och deras innehåll inom civiltjänstutbildningen, inom integrationsutbildningen och den flerspråkiga samhällsorienteringen samt inom beväringstjänsten utifrån ett perspektiv som betonar demokrati och delaktighet.

-

KAPITEL 3.4 Vi stärker en kultur av god diskussion och utbyte av åsikter i samhället

Allmänna kommentarer

-

Målsatt riktlinje 8: Vi förbättrar möjligheter för att delta och påverka via flera kanaler med beaktande av förutsättningarna att delta hos olika regioner och olika befolkningsgrupper, särskilt barn och unga, samt med beaktande av barn och unga i utsatt ställning.

Man bör möta de unga på platser där de finns; på digitala plattformar eller vid fysiska möten. Digitaliseringsivern är stor, men det är viktigt att även andra alternativ än de digitala används för att ta fram nya påverkningsmetoder. När det gäller digitala alternativ framhåller Folktinget att de bör finnas tillgängliga likvärdigt på finska och svenska.

Viktiga åtgärder:

- att ta fram och testa nya riksomfattande metoder och strukturer för att delta och påverka,
- att etablera befintliga strukturer för deltagande,
- att göra digitala kanaler för påverkan mera barn- och ungdomsvänliga och förbättra kännedomen om dessa kanaler,
- att stärka lösningsorienterade partnerskap mellan förvaltningen och olika medborgaraktörer, i synnerhet för att nå befolkningsgrupper i utsatt ställning och öka dialogen vid beslutsfattande som rör dessa grupper.

-

Målsatt riktlinje 9: Vi stöder utvecklingen av modeller för direkt medborgardeltagande och införandet av dialogmetoder i beslutsprocesserna på olika förvaltningsnivåer.

Genom att använda deliberativa metoder i beslutsprocesser får barn och unga, men också äldre, jämlika möjligheter att framföra sina åsikter. Deltagarna lär sig grundläggande färdigheter, att lyssna, kompromissa, lösa problem och visa respekt för andra människor och deras åsikter.

Viktiga åtgärder:

- att ta i bruk metoder för deliberativ demokrati, såsom medborgarråd eller medborgarpaneler, samt dialogmetoder i beredningen av statsrådets strategiska riktlinjer och som en del av befintliga kanaler för hörande och deltagande,
- att vidareutveckla modellen för nationella dialoger, att genomföra dialoger och bättre utnyttja resultaten från dessa,
- att på nationell nivå sprida god praxis och goda metoder för dialogsamtal som har tagits fram på lokal och regional nivå,
- att uppmuntra riksdagen, välfärdsområdena och kommunerna att använda deliberativ demokrati till stöd för sitt beslutsfattande.

-

KAPITEL 3.5 Vi utvecklar lokalförvaltningen och säkerställer att närdemokratin förverkligas

Allmänna kommentarer

-

Målsatt riktlinje 10: Vi följer upp och främjar föverkligandet av invånarnas möjligheter att delta och påverka i välfärdsområdena och kommunerna.

-

Viktiga åtgärder:

- att bedöma välfärdsområdesreformens konsekvenser för invånarnas och serviceanvändarnas faktiska möjligheter att delta och påverka i kommunerna och välfärdsområdena samt för den regionala jämlikheten,
  - att utveckla den regionala och lokala demokratin och att främja möjligheterna att delta och påverka i samarbete med olika aktörer.
-

Målsatt riktlinje 11: Vi stöder perspektivet om demokrati och delaktighet som en del av ledningen och beslutsfattandet inom regional- och lokalförvaltningen.

-

Viktiga åtgärder:

- att förtydliga kontaktytorna mellan välfärdsområdena och kommunerna samt arbetsfördelningen mellan ministerierna när det gäller främjandet av regional och lokal demokrati och delaktighet,
  - att se på invånarnas deltagande som en lednings- och förvaltningsfråga och som en del av beslutsfattandet,
  - att utreda kännedomen om, användningen och utvecklingen av begäran om information och invånar- och välfärdsområdesinitiativet,
  - att stärka kunskaperna om demokrati inom den offentliga servicen.
-

KAPITEL 3.6 Vi utvecklar den nationella demokratipolitiken

Allmänna kommentarer

-

Målsatt riktlinje 12: Vi fortsätter att konsekvent utveckla den nationella demokratipolitiken utifrån en syn på demokratin där de grundläggande fri- och rättigheterna, yttrandefriheten, rättsstatsprincipen, god förvaltning, befolkningens delaktighet och utrotandet av korruption är viktiga demokratiska element som är beroende av varandra.

-

Viktiga åtgärder:

- att samordna demokratipolitiken på ett mer effektivt och systematiskt sätt i förhållande till exempelvis de politikåtgärder som rör förvaltning, information, media och teknik,
- att samarbeta med den akademiska forskningen för att stärka kunskapsbasen och det kunskapsbaserade beslutsfattandet inom demokratipolitiken.

-

Målsatt riktlinje 13: Vi stärker utvärderingen, uppföljningen och transparensen i fråga om effekterna av den nationella demokratipolitiken och åtgärderna för att främja demokratin.

-

Viktiga åtgärder:

- att utveckla det nationella arbetet med demokratiindikatorer,
- att delta i arbetet med att utvärdera eller granska demokratins tillstånd i Finland i samarbete med centrala berörda grupper,
- att informera om regeringens demokratipolitiska åtgärder och deras effekter på ett öppet, tillgängligt och transparent sätt.

-

KAPITEL 3.7 Vi främjar demokratin i Europeiska unionen och internationellt

Allmänna kommentarer

-

Målsatt riktlinje 14: Vi främjar demokratin och tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna i Europeiska unionen och internationellt, och stärker därmed även säkerheten, stabiliteten och resiliensen.

-

Viktiga åtgärder:

- att främja kontinuiteten i demokratiåtgärderna, utvecklingen av god förvaltning och öppenhet samt fördjupandet av valsäkerhetsarbetet i EU,
- att öka medvetenheten om den EU-finansiering som riktats till att stödja demokratin och civilsamhället på nationell nivå,
- att aktivt påverka utvecklingen av Europarådets roll i demokratifrågor, att delta i initiativet *Team Europe Democracy*,

- att strategiskt rikta anslagen för utvecklingsamarbete till att stödja demokratin, rättsstaten, de mänskliga rättigheterna och ett fritt utrymme för civilsamhället, med beaktande i synnerhet av verksamheten vid så kallade balanserande eller utjämnande institutioner.

-

Målsatt riktlinje 15: Vi intensifierar samordningen av Finlands internationella demokratiarbete och uppföljningen av genomförandet av de internationella rekommendationerna i fråga om demokrati på nationellt nivå.

-

Viktiga åtgärder:

- att inrätta ett system för samordning av internationella demokratifrågor vid statsrådet,
- att satsa på det nationella genomförandet av de rekommendationer som lagts fram av internationella tillsynsorgan och organisationer.

-

1 Lägesbild: Demokratins tillstånd internationellt och i Finland

Allmänna kommentarer

-

Lägesbilden är aktuell, baserar sig på forskningsbaserad information och ger en heltäckande bild av demokratins tillstånd internationellt och i Finland

-

Lägesbilden utgör en god bakgrund till de riktlinjer som anges i principbeslutet

-

2 Demokratipolitiken i Finland och Europeiska unionen

Allmänna kommentarer

-

3 Finlands deltagande i det internationella demokratisamarbetet

Allmänna kommentarer

-

Grundström Camilla
Svenska Finlands folkting